

Роман Іванович Віннічук,
здобувач
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 346 (477):368:368.029

ОКРЕМІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

На основі економіко-правового підходу доктрини господарського права у статті досліджуються окремі господарсько-правові аспекти становлення та розвитку перестраховання. Звертається увага на зародження перестраховання як господарсько-правової конструкції та початкові етапи його розвитку. Дається спроба оцінки суспільно-економічних передумов, що сприяли появі послуг перестраховання, у тому числі тих, які спрямовували історико-правовий поступ даних відносин. Зроблено висновок, що визначальним чинником еволюції перестраховання є прогрес виробничо-господарських відносин.

Ключові слова: перестраховання, становлення та розвиток перестраховання, господарсько-правові етапи розвитку перестраховання, суспільно-економічні передумови еволюції перестраховання.

На початку XXI століття однією з визначальних тенденцій розвитку суспільства стає посилення інтеграції як на міжнародному, так і на регіональному рівнях. Прикладом цього є підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – Угода про асоціацію), положення якої наголошують на зближенні договірних сторін у різних сферах на основі спільних цінностей, у тому числі посиленні економічних та торговельних відносин з метою входження України до внутрішнього ринку ЄС [30].

Згадані процеси взаємодії держав, інтернаціоналізація виробництва, а також необхідність подолання перешкод для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів та робочої сили вимагають від міжнародної спільноти створення відповідних правових конструкцій для упорядкування усіх цих відносин. Тому в українському суспільстві актуалізуються питання функціонування, взаємодії та правового забезпечення національних ринків договірних сторін в умовах дії Угоди про асоціацію. Насамперед це стосується фінансового напрямку, який

у більшості країн з ринковим господарством є стратегічною галуззю економіки і її невід'ємною ланкою.

Фінансові послуги страхування та перестраховування — загально визнані потужні сфери економічного сектора Європейського Співтовариства, які не тільки виконують суттєві макроекономічні завдання господарства Спільноти, але також є вагомими джерелами інвестицій, вирішуючи при цьому чимало соціальних питань. Наприклад, лише один із синдикатів Ллойду має більший збір страхових премій, ніж річний збір премій у страхуванні по Україні в цілому [8, с. 360]. Більш того, провідні страховики ЄС отримують сотні мільярдів доларів платежів від страхувальників, що неможливо співставити зі збором страхових премій навіть з усієї України, так як для порівняння мова має йти не про окрему державу, а про цілі регіони країн Східної Європи.

Розвиток та побудову мегаекономік окремих учасників ЄС пов'язують, окрім іншого, з успішним та багатолітнім досвідом існування у цих державах саме страхової справи. Так, за даними М. В. Мних, в Україні страхові платежі з усіх видів страхування в розрахунку на одного громадянина становлять 25 грн на рік, тоді як у розвинутих країнах цей показник сягає 10 тис. дол. і більше [18, с. 16]. Лідером загального розміру страхових премій у розрахунку на особу є Швейцарія, кожна пересічна родина якої витрачає на страхування більше коштів, ніж на харчування.

Ще з XIX століття питання страхування та перестраховування привертало увагу вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них О. Віцин, В. Р. Ідельсон, І. І. Степанов, А. Манес, П. П. Цитович, Г. Ф. Шершеневич, які є засновниками теоретичних засад правового регулювання страхової справи на теренах колишньої Російської імперії. Хоча на відміну від страхування, що було предметом наукових розвідок багатьох дослідників, відносини перестраховування є порівняно новим та найменш вивченим сегментом як дореволюційної, так і радянської та сучасної сфери фінансових послуг. На переконання К. Г. Семенової, автора першого в Україні монографічного дослідження юридичної природи договору перестраховування, це можна пояснити історичним розвитком правовідносин між суб'єктами такої діяльності, оскільки основу цього виду страхової діяльності в Україні було закладено лише наприкінці 80-х рр. XX ст. [24, с. 13]. Незначна кількість вітчизняних фундаментальних досліджень перестрахової справи пов'язана також з тим, що ще у радянські часи правова природа правовідносин перестраховування не потрапляла у коло наукового інтересу [20, с. 33], оскільки цей договір в умовах державної монополії у сфері страхування майже не використовувався, а уся сфера страхування була жорстко централізованою і керувалась єдиним страховим органом — Держстрахом [24, с. 17]. У Союзі РСР намагалися навіть обґрунтувати нікчемність перестраховування та відсутність потреби його використання в соціалістичному суспільстві, вважаючи Держстрах установою, що здатна прийняти на власний ризик об'єкти з будь-якою страховою сумою [15, с. 58].

Однак і за радянської влади правові питання перестраховання висвітлювалися у працях К. О. Граве, О. С. Іоффе, Л. А. Лунца, І. Б. Новицького, В. К. Райхера, В. І. Серебровського та ін. Видатні представники радянської доктрини страхування К. О. Граве та Л. А. Лунц, хоча й визнавали у перестрахованні ефективний засіб перенесення ризику з одного страхового підприємства на інше, все ж характеризували його як елемент буржуазної страхової справи, що викликаний до життя концентрацією капіталістичного виробництва [7, с. 7–8]. Крім того, на переконання Ю. Б. Фогельсона [29, с. 6], велика заслуга в тому, що вітчизняна традиція страхового права в комуністичну добу не була повністю втрачена, належить радянським дослідникам іноземного страхового права В. А. Мусіну та Т. С. Мартяновій.

У період переходу нашого суспільства від планово-адміністративної системи до становлення ринкових засад після розпаду Союзу РСР у наукових монографічних джерелах перестрахованню приділяється все більше уваги порівняно з прямим страхуванням. Значний внесок у розробку теоретичних основ перестраховання зробили сучасні українські вчені В. Д. Базилевич, А. А. Гвозденко, О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, С. С. Осадець, М. В. Мних, К. Г. Семенова, Н. Б. Пацурія та ін. Утім, як зазначають дослідники, й досі наукові проблеми перестраховання все ще залишаються недостатньо вивченими не лише у цивільному та господарському праві України [24, с. 4; 26, с. 4; 17, с. 6;], але й в економічній науці [28, с. 2; 12, с. 109]. Найвні в Україні монографічні дослідження у сфері страхування не охоплюють усіх загальнотеоретичних і прикладних аспектів господарсько-правової проблематики ринку перестраховання, що не тільки негативно впливає на формування ефективного правотворення і правозастосування, а й позначається на розвитку самих перестраховальних відносин.

Ураховуючи вказане та з огляду на триваючий процес інтеграції України в європейську Спільноту, значний науковий інтерес нині викликає з'ясування на основі історико-імперичного методу тих господарсько-правових передумов, що сприяли становленню й розвитку перестраховання, його появі як економіко-правового явища. Саме ці обставини й актуалізували тему публікації.

Зв'язок розглядуваної проблеми з важливими науковими та практичними завданнями обумовлюється тим, що питання господарсько-правових факторів генезису перестраховання рідко було предметом окремого вивчення вітчизняною юридичною наукою. Відомі нині наукові роботи ґрунтуються або винятково на економічних, або тільки приватноправових (юридико-технічних) методах з'ясування обставин становлення перестраховання та не враховують можливостей комплексного господарсько-правового дослідження, що його надає інструментарій доктрини господарського права. Водночас саме економіко-правовий підхід науки господарського права обумовлює розв'язання теоретичних проблем [21, с. 292], дозволяє узгодити публічно-правові та приватноправові чинники, поєднати правові та економічні засади [26, с. 4].

У сучасних умовах інтернаціоналізації світового господарства з кожним роком збільшується роль самих послуг перестраховування як глобального механізму перерозподілу ризиків у просторі та часі, а фахівцями спостерігаються процеси зближення перестрахових ринків різних країн світу та уніфікація правил роботи на них [13, с. 84]. Тому започатковані в державі процеси структурної перебудови економіки, разом з проголошенням законодавцем страхової справи пріоритетною сферою адаптації законодавства України до права ЄС [19, с. 228], актуалізують дослідження питань перестраховування як одного з провідних напрямків господарсько-правової доктрини на шляху зближення страхового ринку України з відповідним фінансовим сектором Європи.

Зазвичай становлення феномена перестраховування як зарубіжні дослідники [23, с. 14; 2, с. 3], так і вітчизняні [24, с. 12] пов'язують з появою першого відомого договору, який містив ознаки перестраховувальних відносин, а також з прийняттям законодавчих актів, що упорядковували ці відносини. Істотним поступом розвитку «повторного страхування» фахівці вважають також створення першої організації, що спеціалізується винятково на перестрахованні, — професійного перестраховика.

Хоча ідею перестраховування неможливо розглядати окремо від історії прямого страхування, витoki якого сягають глибини століть, а перші зародки норм зустрічаються ще в законах вавилонського царя Хамурапі (1792 – 1750 рр. до н. е.). Уже там передбачалися ознаки страхування, оскільки йшлося про страховий спосіб убезпечення караванів вавилонських мандрівників від збитків, що їх могли спричинити грабіжники [25, с. 278]. У Стародавньому Єгипті та Римі страхова справа набуває більш організованого характеру. Існували різного роду колегії (від лат. collegium), об'єднання осіб, які були пов'язані однією професією, на чолі з магістром. Сплачуючи внески, члени такої колегії набували право на відшкодування збитків відповідно до статуту. Риси взаємного страхування простежувалися у діяльності релігійних громад Стародавнього Єгипту та Риму, що мали назву *collegia tenuiorum*, які із внесків своїх членів робили виплати на поховання спадкоємцям померлого учасника товариства [16, с. 12]. У наведених історичних прикладах перших проявів страхування спостерігається зародження концепції розподілу втрат одного суб'єкта поміж декількома [3, с. 1] яка у подальшому стане властива всій страховій справі (у тому числі перестрахованню).

Страхування та перестраховування у сучасному їх вигляді пов'язані з розвитком комерційного мореплавства в Італії, яка у XII ст. домінувала у цій сфері над іншими країнами Середземного моря. У той час широкого застосування набула морська позика (*foenus nauticum*), яка до середини XIV ст. перетворилася на комерційне страхування [25, с. 279]. Зокрема, тільки в одного із нотаріусів міста Генуя у 1393 р. протягом тижня було укладено вісімдесят таких договорів [16, с. 13]. Одночасно морське страхування поширюється в Іспанії та Португалії. Нотаріальна форма морської позики, що посвідчувала цю угоду, поступово замінюється новим спеціальним документом, який отримав назву

страхового поліса. Вважається, що перший страховий поліс був виданий у Барселоні у 1347 р. [6, с. 43]. З часом страхування перетворюється на окремий вид господарської діяльності, доказом чого є ухвалення у 1468 р. Венеціанського кодексу морського страхування.

Першим же відомим історії договором, що його розвідники страхової справи відносять до перестраховання, став правочин, укладений у Генуї у 1370 р. Цю угоду було погоджено між двома торговцями, що виступали як перестраховики, з однієї сторони, та третім, який в статусі агента представляв інтереси прямого страховика. Відповідно до умов вказаного договору підлягали перестрахованню ризики страховика, пов'язані з перевезенням морем товарів із міста Генуя (Італія) у місто Брюгге (Бельгія). Особливістю цієї угоди, яка давала підстави говорити про її «перестраховий» характер, було те, що в ній не існувало відносин між перестраховиком та страхувальником за основним договором страхування (власником товару, який перевозився морем) [1, с. 15], на відміну від договорів прямого страхування, де правовідносини страховика із страхувальником складають його основний зміст.

Перший договір перестраховання був спекулятивною угодою з економічної точки зору. У подальшому такі фінансові зловживання у перестрахованні, зокрема договори з різницею у преміях, коли прямі страховики сплачували перестраховику премію набагато меншу, ніж самі отримували за договором страхування, набули широкого розповсюдження у Європі, що призвело до негативних наслідків для розвитку перестрахової справи. Наприклад, в Англії з 1746 р. по 1864 р. морське перестраховання було заборонено взагалі, хоча саме в цей період країна була провідною на ринку страхових послуг [23, с. 14]. Відтак прийнято вважати, що першим нормативно-правовим джерелом, яке свідчило про наявність правовідносин перестраховання, був прийнятий у 1746 р. в Англії закон, що забороняв проведення операцій перестраховання морських ризиків. Цим актом дозволялося надавати перестраховий захист морським перевезенням тільки тоді, коли страховик ставав банкрутом або помирав. На відміну від Англії, де була введена заборона на здійснення «повторного страхування» морських ризиків, на європейському континенті воно розвивалося успішно не тільки у морській сфері, але й в галузі вогневих ризиків. Про перестраховання згадувалося також у законодавстві, прийнятому в Антверпені 1609 р., Венеції (1705 р.), Гамбурзі (1731 р.), Більбао (1738 р.) та Пруссії (1794 р.). Дослідники перестраховання зазначають про указ короля Франції Луї XIV від 1681 р. яким підтверджено право страховика перестраховувати оригінальні ризики, які він прийняв на страхування [24, с. 12].

Ознайомлення з історичними обставинами появи першого відомого договору перестраховання (та первісних норм права про перестраховання) стало підставою для висновку про те, що ще з моменту своєї появи у Європі у XIV ст. перестраховання використовувалося переважно як інструмент фінансового зловживання на ринку страхування морських перевезень (спекуляція). Крім того, протоперестраховання містило іноземний елемент, мало інтернаціональний характер і було зовнішньоекономічною угодою за суттю.

З XIV ст. минуло чимало часу, але навіть в наші дні більшість фахівців страхової практики, аналізуючи сучасне перестраховання, надають йому «спекулятивних» характеристик середньовіччя, оскільки досить часто визначають цей різновид господарської діяльності як фінансовий засіб оптимізації оподаткування. Більш того, — як спосіб легалізації (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом, з використанням офшорних юрисдикцій. Цю прикру закономірність сучасного українського ринку страхування демонструють також офіційні джерела, які доводять, що протягом 1996—2003 рр. частка перестраховання ризиків у перестраховиків-нерезидентів була більшою, ніж у резидентів. Найбільшого значення цей показник досяг у 2003 р., сягнувши 3175,9 млн грн у абсолютному значенні. Упродовж 2003—2004 рр. розмір премій, переданих тільки перестраховикам Литви та Латвії, становив 75 % всього обсягу винагороди, сплаченої українськими перестраховувальниками перестраховикам-нерезидентам [13, с. 157]. Але починаючи з 2004 р. ця тенденція кардинально змінилася: у 2004 р. перестраховикам-резидентам було передано понад 50 % валових страхових премій, а нерезидентам — лише 9,8 % [14, с. 27-28]. Такі неймовірні перетворення на перестраховому ринку України були зумовлені застосуванням державою господарсько-правових засобів впливу, а саме прийняттям 04.02.2004 р. постанови Кабінету Міністрів України щодо вимог здійснення перестраховання у перестраховиків-нерезидентів [22].

Незважаючи на те, що нині страховий ринок України знаходиться в стані стагнації [11, с. 2], минуло десять років з часу запровадження «особливого режиму» у перестрахованні з нерезидентами, проте спостерігаються ознаки «схемного» перестраховання. Звітність страховиків показує нелогічну активізацію фінансової діяльності, пов'язаної з операціями перестраховання з резидентами, саме чомусь в IV кварталі кожного року. Окреслена ж тенденція порушується стосовно нерезидентів [14, с. 30-31]. На цей зворотний бік перестраховання звернув увагу знаний практик перестрахової справи С. Дедіков, зауваживши, що з протиправною метою можна використовувати будь-який вид договорів, але ж нікому не спадає на думку говорити про заборону, наприклад, угод купівлі-продажу тільки тому, що хтось використовує їх форму для ухилення від сплати податків [9].

Серед основних чинників, які стали поштовхом розвитку операцій перестраховання у середньовічній Європі, визначальною була тенденція до збільшення страхових сум за договорами прямого страхування (страхування морських кораблів та їх вантажу, фабрик (мануфактур), великих будівель тощо). Ці процеси були пов'язані зі значним розвитком у ті часи господарських відносин у суспільстві внаслідок прогресу виробничих потужностей та, відповідно, фінансовою неспроможністю страхових організацій залишити на власному утриманні значні за наслідками ризику (або, як прийнято казати у сучасному страхуванні, «збалансувати страховий портфель»). Так, впродовж XIII-XIV ст. у європейських країнах, що омивалися Середземним морем, у результаті появи механізованого виробництва відбулося зростання не тільки

господарської інфраструктури, але й намітилася активізація обігу на ринку товарів та у сфері послуг. Зазначене в свою чергу спонукало розвиток транспорту, складської справи, торгівлі, кредитно-фінансової галузі та страхування. Поступово усі ці сфери господарської діяльності разом з виробництвом почали інтегруватися на міжнародному рівні, що стало підґрунтям для появи асоціацій капіталу. Створення страхових акціонерних товариств у період становлення страхування як комерційної діяльності була відповідною реакцією страхової практики на збільшення виробничо-технічних та соціально-економічних ризиків. Але навіть фінансові можливості таких (капіталізованих) страховиків не завжди могли забезпечити страхувальників за деякими категоріями ризиків, що генерувало співстрахування, а згодом і перестраховання.

До появи перестраховання потенційному страхувальнику значних ризиків середньовічної Європи (наприклад, торговцю, який мав намір забезпечити від різного роду ризиків морський корабель із цінним вантажем), потрібно було укладати часткові договори страхування такого об'єкта зі значною кількістю страховиків. При цьому використовувався інструментарій співстрахування. За допомогою цього інституту кооперувалися страхові резерви декількох страхових організацій з метою захисту від особливо значних ризиків одного об'єкта [27, с. 359]. Як наслідок, у разі настання страхової події страхувальник повинен був врегулювати справу одночасно з багатьма страховиками, несучи суттєві адміністративні витрати. Це пов'язано з тим, що юридично він мав оформлені господарські відносини з кожним із співстраховиків окремо, тому був зобов'язаний дотримуватися не завжди однакових умов договорів страхування, укладених з різними страховими установами. З іншого боку, всі страхові організації, що брали участь у такому співстрахуванні, звісно, дбали про власні господарські інтереси, що рідко співпадали з пріоритетами інших співстраховиків. Тому кожний страховик, що брав участь у співстрахуванні значного об'єкта, слідкував за потенційним конкурентом з тією метою, щоби останній не мав змоги отримати конфіденційну інформацію про стан справ іншої страхової компанії, а також щодо умов та методів роботи зі страхувальниками, комерційну таємницю тощо.

Історичним способом вирішення наведеного «господарського дискомфорту» (як страхувальника, так і страховика) щодо забезпечення особливо цінних об'єктів за допомогою механізму співстрахування, стала господарсько-правова конструкція перестраховання. Останнє дало можливість особі, що мала потребу у страхуванні, укласти договір тільки з одним страховим підприємством, незважаючи на вартість предмета страхування. Комфортність же «повторного страхування» для страховика полягала у тому, що він сам визначав для себе ту частину ризиків, які він спроможний був утримати без різного роду небезпек для своєї організації з метою забезпечення її фінансової стійкості [16, с. 105].

Значне зростання рівня розвитку виробництва, транспортної мережі, банківської справи та світового господарства в цілому, властиві другій половині

XIX ст. з огляду на промислову революцію, спонукало появу нових викликів для страхової діяльності у вигляді постійних джерел підвищеної небезпеки (заводи, пароплави, залізниці і т. п.). Договори страхування почали укладатися на все більші суми, тому «розподіл та (або) перенесення» таких ризиків став головним у господарюванні страховиків в епоху науково-технічного прогресу. Збільшення вартості ризиків страхових компаній зробило необхідним організацію та розвиток професійного перестраховання, а з ним перехід до нового визначального етапу в еволюції цього виду страхової діяльності. Батьківщиною професійного перестраховання вважається Німеччина, де у 1846 р. у Кельні вперше з'явилося товариство Cologne Re, яке спеціалізувалося виключно на наданні послуг перестраховання. Пізніше були утворені Швейцарське (1863 р.), Мюнхенське (1880 р.) та Російське (1895 р.) товариства перестраховання. До початку Першої світової війни німецькі перестрахові компанії завдяки їх методам перестраховання, що постійно вдосконалювалися, посіли провідні позиції світового ринку перестраховання. З появою професійного перестраховання, тобто оформлення його у самостійний вид підприємницької діяльності [4, с. 85], завершився і початковий етап становлення цих фінансових послуг. Подальший розвиток відносин перестраховання у різних регіонах світу, як правило, був зумовлений вже не суспільно-економічними, а переважно політичними чинниками, з огляду на Першу та Другу світові війни та особливості державного режиму окремої країни.

Відповідно до кожної із розглянутих визначних юридичних подій в історії перестраховання (перший договір; становлення законодавства; поява професійного перестраховика), можна виокремити господарсько-правові періоди, що пройшли ці фінансові послуги, перш ніж набути завершеного формування та свого сучасного вигляду. Крім того, вказані вище правові артефакти еволюції перестрахової справи дзеркально відтворюють суспільно-економічні процеси, що відбувалися в європейській громаді на певному етапі історичного поступу цього виду страхової діяльності.

Слід визнати, що з появою першого відомого договору перестраховання (Генуя, 1370 р.) розпочався перший господарсько-правовий період розвитку даних послуг. Перестраховання стало новим способом забезпечення фінансової стійкості страхових компаній, за допомогою якого страховик середньовічної Європи отримує дієвий інструмент «перенесення» значних за наслідками морських ризиків на іншого страховика (перестраховика). Суспільно-економічними передумовами зародження перестраховання стали результати застосування механізованого способу виробництва та широкого впровадження морського судноплавства, а з ними зростання усієї торгівельної, фінансової, транспортної інфраструктури суспільства на межі XIII-XIV ст. Указані процеси сприяли капіталізації господарської діяльності, що згодом призвело до збільшення вартості ризиків покриття, за якими надавали страховики середньовіччя. У зв'язку із тим, що механізм співстрахування (що використовувався в той час для убезпечення від значних ризиків) не міг врахувати інтереси усіх сторін такого договору, виникло перестраховання.

У подальшому, з огляду на випадки спекуляції на ринку перестраховання та істотне розповсюдження цієї недобросовісної страхової практики у Європі, слід виокремити другий визначальний етап у господарсько-правовому становленні перестраховання. Цьому періоду відповідає прийняття першого законодавства про перестраховання, зокрема закону Англії 1746 р. про заборону морського перестраховання, та інших юридичних актів європейських країн (міст), в яких згадувались досліджувані фінансові послуги. На другому етапі розвитку перестраховання спостерігається тенденція поширення «повторного страхування» не тільки на морські ризики, але й на інші види страхування, зокрема вогневі ризики.

Свій сучасний вигляд послуги перестраховання набули на третій господарсько-правовій сходинці свого розвитку, після появи у Європі в другій половині XIX ст. професійного перестраховання, — першої спеціалізованої виключно на перестрахованні страхової організації. Суспільно-економічними чинниками, що генерували появу професійного перестраховика, стали науково-технічний прогрес, який викликав промислову революцію у світовому господарстві в цей історичний період, та тенденція до накопичення значних промислово-фінансових капіталів (згадана вище К. О. Граве та Л. А. Лунцом «концентрація капіталістичного виробництва»). Ці чинники вимагали збільшення капіталізації прямих страховиків (які до цього надавали послуги перестраховання) та зосередження їх на перестрахованні як виключному виді діяльності (з метою забезпечення надання страхового покриття складним катастрофічним ризикам ринку капіталу), а відтак перетворення на професійних перестраховиків.

Проведене дослідження окремих господарсько-правових аспектів становлення та розвитку перестраховання показало, що:

1. Інститут перестраховання виник у Європі в другій половині XIV ст. внаслідок революційних змін у способах виробництва, розвитку суспільно-економічної інфраструктури та значної капіталізації господарської діяльності. Вказані процеси стали підґрунтям для збільшення вартості об'єктів страхування (що в свою чергу викликало зростання обсягів ризиків, страхове покриття за якими надавали страховики), а відтак зумовили появу перестраховання як способу «страхування страховиків». Перші послуги перестраховання використовувалися як інструмент фінансового зловживання на ринку страхування морських перевезень (спекуляція).

2. Феномен перестраховання пов'язаний із винаходом страховою практикою середньовіччя механізму «перенесення» значних ризиків на іншого страховика (що властивий перестрахованню в його економічному сенсі), на відміну від «розподілу» ризиків між багатьма страховими організаціями (притаманного співстрахуванню).

3. З часу своєї появи перестраховання як господарсько-правова конструкція перебуває у постійному розвитку і набуває свого найбільшого прояву в тих галузях економіки та періодах історичного поступу, де і коли виникає концентрація капіталу зі значною ймовірністю заподіяння йому збитків.

Визначальним чинником становлення та розвитку перестраховування є прогрес виробничо-господарських відносин.

Суспільно-економічна нестабільність сьогодення негативно вплинула на стан страхової справи в нашій країні, але на думку провідних науковців у сфері страхової діяльності, вітчизняний страховий ринок все ж залишається одним із найперспективніших на пострадянському просторі [5, с. 5]. Більш того, в період необхідності створення в державі Загальнонаціональної концепції економічного розвитку України [10, с. 12], складовою частиною якої, як вбачається, має стати розділ про страхування, дослідження питань страхування та перестраховування не втрачає актуальності.

Список літератури: 1. An introduction to reinsurance. Institute of insurance sciences. – Fundacion mapfre. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mapfre.com/documentacion/publico/i18n/catalogo_imagenes/grupo.cmd?path=1074274. 2. David M. Holland. A Brief History of Reinsurance / David M. Holland, FSA, Vice Chairman Munich American Reassurance Company. – ACLI Reinsurance Executive Roundtable. – January 15, 2008. – 26 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.marclife.com/research/pdf/reins-hist.pdf>. 3. Kim Houston, Iraida R. Labra. The Evolution of Reinsurance [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://www.marclife.com/publications/Munich_Re_Evolution_of_Reinsurance.pdf. 4. Артамонов А. П. О природе перестрахования / А. П. Артамонов. // Юридическая и правовая работа в страховании. – 2008. – № 1. – С. 85–90. 5. Базилевич В. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України / В. Базилевич // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Економіка / відп. ред. В. Д. Базилевич. – К. : ВПЦ «Київського ун-ту», 2012. – Вип. 133. – С. 5–8. 6. Гомелля В. Б. Основы страхового дела. / В. Б. Гомелля. – М. : СОМИНТЭК, 1998. – 383 с. 7. Граве К. А. Страхование / К. А. Граве, Л. А. Лунц. – М. : Госюрриздат, 1960. – 180 с. 8. Гришин Г. В. Давай с тобой поговорим! : в 2 кн. / Г. В. Гришин. – Алматы : Эдельвейс, 2009. – Т. I. – 744 с. 9. Дедиков С. Финансовое перестрахование – «Фин ре» / С. Дедиков // Справочная правовая система «КонсультантПлюс». 10. Задихайло Д. В. До концепції правового забезпечення механізму економічної політики держави / Д. В. Задихайло // Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 1 (5). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/1.2014/5.1.pdf. 11. Залетов А. Страховой рынок: новые вызовы и возможности: макроэкономические показатели и их влияние на страховой рынок / Александр Залетов // Insurance TOP. – 2013. – № 4 (44). – С. 2–7. 12. Кнейслер О. В. Проблеми й перспективи розвитку професійного ринку перестраховування в Україні / О. В. Кнейслер // Фінанси України. – 2012. – № 11. – С. 108–117. 13. Козьменко О. В. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : моногр. / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва. – Суми : Університетська книга, 2011. – 388 с. 14. Козьменко О. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку перестраховування в Україні / О. В. Козьменко, А. О. Бойко // Фінанси України. – 2011. – № 6 (червень). – С. 24–32. 15. Коньшин Ф. В. Государственное страхование в СССР / Ф. В. Коньшин. – М. : Госфиниздат, 1949. – 456 с. 16. Манэс А. Основы страхового дела / А. Манэс ; [сокр. пер. с нем.]. – Репринтное изд. – М. : Изд. центр «Анkil», 1992. – 108 с. 17. Масляева К. В. Господарсько-правове забезпечення функціонування ринку фінансових послуг України : моногр. / К. В. Масляєва. – Х. : ФІНН, 2010. – 176 с. 18. Мних М. В. Страхування як механізм надання гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення: сучасна теорія і практика : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра. екон. наук : 08.00.03 / М. В. Мних. – К., 2007. – 28 с. 19. Пацурія Н. Б. Страхові правовідносини у сфері господарювання : проблеми теорії і практики : моногр. / Н. Б. Пацурія. – Ніжин : ТОВ «Видавництво Аспект-Поліграф», 2013. – 504 с. 20. Пацурія Н. Окремі теоретико-практичні проблеми регулювання правовідносин у сфері здійснення перестрахової діяльності / Н. Пацурія // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Юридичні науки / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ

«Київський ун-ту», 2012. — Вип. 91. — С. 33–37. **21.** Правова доктрина України : у 5 т. — Х. : Право, 2013. — Т. 4 : Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев та ін. ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. — 848 с. **22.** Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) нерезидента : постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2004 р., № 124 // Урядовий кур'єр. — 2004. — 10 лютого 2004 р. **23.** Пфайффер К. Введение в перестрахование / К. Пфайффер. — М. : Анкил, 2000. — 153 с. **24.** Семенова К. Г. Договір перестраховання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / К. Г. Семенова. — Х., 2008. — 190 с. **25.** Серебровский В. И. Избранные труды по наследственному и страховому праву / В. И. Серебровский. — Изд. 2-е, испр. — М. : Статут, 2003. — 558 с. — (Классика российской цивилистики). **26.** Стась Е. П. Господарсько-правове забезпечення страхування підприємницьких ризиків : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Е. П. Стась. — Одеса, 2012. — 204 с. **27.** Страхование право : [учеб. для студ. вузов, обуч. по спец.: «Юриспруденция», «Финансы и кредит»] / под ред. В. Н. Григорьева, А. Н. Кузбагарова, В. В. Шахова. — 5-е изд., перераб. и доп. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2014. — 423 с. — (Серия «Dura lex, sed lex»). **28.** Татаріна Т. В. Перестраховання : становлення та шляхи розвитку в Україні : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук : 08.04.01 / Т. В. Татаріна. — К., 2003. — 19 с. **29.** Фогельсон Ю. Б. Страхование право : теоретические основы и практика применения : моногр. / Ю. Б. Фогельсон. — М. : Норма ; ИНФРА-М, 2012. — 576 с. **30.** Щодо анотації до політичних положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом / Лист Міністерства закордонних справ України № 913/19-172/3-543 від 28.03.2014 р. // Інформаційно-правова система «ЛІГА: ЗАКОН».

ОТДЕЛЬНЫЕ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ПЕРЕСТРАХОВАНИЯ

Винничук Р. И.

На основе экономико-правового подхода доктрины хозяйственного права в статье исследуются некоторые хозяйственно-правовые аспекты становления и развития перестрахования. Обращается внимание на зарождение перестрахования как хозяйственно-правовой конструкции и начальные этапы его развития. Делается попытка оценки общественно-экономических условий, способствующих возникновению услуг перестрахования, в том числе тех, которые направляли историко-правовое развитие данных отношений. Сделан вывод, что определяющим фактором эволюции перестрахования является прогресс производственно-хозяйственных отношений.

Ключевые слова: перестрахование, становление и развитие перестрахования, хозяйственно-правовые этапы развития перестрахования, общественно-экономические предпосылки эволюции перестрахования.

INDIVIDUAL ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF REINSURANCE

Vinnichuk R. I.

On the basis of the economic and legal approach of the doctrine of the economic rights, some of the economic and legal aspects of the formation and reinsurance development are explored in the article. First of all, the attention is drawn to the emergence of reinsurance as economic and legal structures and the initial stages of its development. An attempt to assess the socio-economic conditions conducive to the emergence of reinsurance services, including those, that directed historical and legal development of these relations, is made. Among other things, it was concluded that the determining factor in the evolution of reinsurance is the progress of production and economic relations.

Key words: reinsurance, the formation and development of reinsurance, economic and legal development stages of reinsurance, socio-economic background of the evolution of reinsurance.

Надійшла до редколегії 07.10.2014 р.